

บทที่ 10

ตัวแทนของรัฐในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การที่รัฐเป็นสมาชิกของสังคมระหว่างประเทศ รัฐจึงมีความจำเป็นต้องติดต่อมีความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ถึงแม้ว่ารัฐจะมีสถานะเป็นบุคคลระหว่างประเทศ แต่การเป็นบุคคลของรัฐนั้นเป็นโดยสมมติ กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ซึ่งเปรียบได้เช่นนิติบุคคลตามกฎหมายภายใน การกระทำของนิติบุคคลตามกฎหมายภายในจำเป็นต้องมีผู้กระทำการแทนซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา รัฐก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องมีบุคคลธรรมดากระทำการต่างๆ ในนามของรัฐหรือแทนรัฐ บุคคลดังกล่าวได้แก่

- (1) ตัวแทนของรัฐจากองค์กรภายใน
- (2) ผู้แทนทางการทูต
- (3) กงสุล

หมวดที่ 1

ตัวแทนของรัฐจากองค์กรภายใน

1. ประมุขของรัฐ

ตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ ประมุขของรัฐคือตัวแทนที่แท้จริงของรัฐ การติดต่อมีความสัมพันธ์กับรัฐอื่นในเรื่องสำคัญ จึงต้องกระทำในนามของประมุขแห่งรัฐ เช่น การต้อนรับผู้แทนทางการทูตในระดับสูง (ระดับเอกอัครราชทูต) กล่าวคือ เอกอัครราชทูตต่างประเทศที่มาประจำในรัฐจะต้องยื่นสาส์นตราตั้งต่อประมุขของรัฐ การส่งผู้แทนทางการทูตในระดับสูงไปประจำยังประเทศต่างๆ การประกาศสงคราม เป็นต้น

การที่กฎหมายระหว่างประเทศรับรองสถานะของประมุขแห่งรัฐว่าเป็นองค์กรสูงสุดในการเป็นตัวแทนของรัฐ หรือกระทำการในนามของรัฐ ในการติดต่อมีความสัมพันธ์กับรัฐอื่นเนื่องจากกฎหมายระหว่างประเทศก่อรูปมีสภาพเป็นกฎหมายบังคับใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ในสมัยที่รัฐทั้งหลายต่างมีการปกครองแบบกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ กล่าวคือ กษัตริย์ซึ่งเป็นประมุขของรัฐมีอำนาจสูงสุดในรัฐ

ดังนั้น ถึงแม้ต่อมาจะเกิดวิวัฒนาการในทางการเมืองภายในของรัฐทั่วไป ที่ทำให้
ประมุขแห่งรัฐจำเป็นต้องสละอำนาจบางส่วนที่มีอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศให้กับองค์กรอื่น
ของรัฐก็ตาม แต่ตามกฎเกณฑ์แห่งจารีตประเพณีระหว่างประเทศยังถือว่า การกระทำบาง
ประการของประมุขแห่งรัฐยังเป็นการกระทำของรัฐหรือกระทำในนามของรัฐ และการกระทำ
ของประมุขแห่งรัฐดังกล่าวนี้ ไม่จำเป็นต้องได้รับอนุมัติหรือได้รับมอบหมายจากองค์กรใดในรัฐ
หรือต้องมีสาส์นตราตั้งเพื่อใช้สิทธิต่างๆ ที่มีอยู่ในฐานะที่เป็นประมุขแห่งรัฐแต่อย่างใด

นอกจากสถานะของประมุขแห่งรัฐในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะเป็นไปตามหลัก
เกณฑ์แห่งจารีตประเพณีระหว่างประเทศตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประมุขแห่งรัฐยังมีอำนาจ
กระทำการแทนรัฐ หรือกระทำการในนามของรัฐ ตามที่กฎหมายภายในของรัฐจะกำหนดไว้
กฎหมายภายในที่สำคัญได้แก่รัฐธรรมนูญ กล่าวโดยทั่วไปแล้ว รัฐธรรมนูญของรัฐต่างๆ จะ
กำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงอำนาจของประมุขแห่งรัฐในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในประเทศที่มีการปกครองโดยใช้หลักการแบ่งอำนาจ รัฐธรรมนูญมักจะมีการกำหนด
มอบอำนาจให้องค์กรฝ่ายบริหารเป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทนรัฐ หรือกระทำการในนามของ
รัฐในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนั้นในระบบประธานาธิบดีและระบบกึ่งประธานาธิบดี
ประธานาธิบดีจึงมีบทบาทแท้จริงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้ง
เอกอัครราชทูตไปประจำยังประเทศต่างๆ การเข้าร่วมประชุมสุดยอดระหว่างประเทศ และ
การลงนามในสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่สำคัญ ด้วยตนเอง เป็นต้น

สำหรับประมุขแห่งรัฐในระบบรัฐสภา ถึงแม้จะมีบทบาทเพียงในรูปแบบพิธีกล่าวคือ
ไม่อาจไปเข้าร่วมประชุมพิจารณาตัดสินใจในเหตุการณ์ระหว่างประเทศร่วมกับประมุขแห่งรัฐ
ในระบบประธานาธิบดีหรือระบบกึ่งประธานาธิบดีได้ แต่หลักเกณฑ์แห่งจารีตประเพณีระหว่าง
ประเทศก็ยังกำหนดให้ประมุขของรัฐได้รับสิทธิพิเศษ ได้รับการให้เกียรติเช่นเดียวกับประมุข
แห่งรัฐในระบบประธานาธิบดีและระบบกึ่งประธานาธิบดี

ฉัตรทิพย์ นาดสุภา⁽¹⁾ อธิบายไว้ว่า ประมุขแห่งรัฐมีสิทธิพิเศษโดยกฎหมายระหว่าง
ประเทศ ฐานะพิเศษนี้ประมุขแห่งรัฐได้ มิใช่เนื่องจากสภาพบุคคลของประมุขแห่งรัฐเอง
แต่ได้มาจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ เป็นการได้ฐานะโดยผ่านทางรัฐ เนื่องจากรัฐมีสิทธิที่จะมีเกียรติ

---

(1) ฉัตรทิพย์ นาดสุภา, กฎหมายระหว่างประเทศ, โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
2511, หน้า 93.

ศักดิ์ (Right of Dignity) ซึ่งทำให้ประมุขตัวแทนของรัฐได้อยู่ในฐานะพิเศษไปด้วย บทกติกเอกชนย่อมไม่มีฐานะโดยตรงในกฎหมายระหว่างประเทศ สิทธิที่ประมุขแห่งรัฐได้รับเป็นสิทธิที่เกิดจากตำแหน่งอันเกี่ยวกับรัฐ มิใช่ในฐานะเอกชน

ในกรณีที่ประมุขแห่งรัฐเดินทาง ไปรัฐอื่น นอกจากประมุขแห่งรัฐจะได้รับการต้อนรับอย่างสมเกียรติแล้ว รัฐอื่นนั้นต้องให้ความคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายอันอาจเกิดแก่ประมุขแห่งรัฐไว้เป็นพิเศษ (ในกรณีรัฐนั้นทราบและยินยอม) กฎหมายอาญาของประเทศส่วนใหญ่จะมีบทกำหนดโทษการกระทำผิดบางประเภทที่กระทำต่อประมุขแห่งรัฐเอาไว้เป็นพิเศษ เช่นในเรื่องการกระทำความผิดฐานประทุษร้ายหรือหมิ่นประมาทประมุขของรัฐต่างประเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว ประมุขแห่งรัฐยังได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต กล่าวคือ ประมุขแห่งรัฐไม่ต้องรับผิดชอบทั้ง ในคดีแพ่งและคดีอาญา สิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่ประมุขแห่งรัฐได้รับนี้ครอบคลุมบริเวณสถานที่พักของประมุขแห่งรัฐประมุขจะว่าเป็นบริเวณของสถานทูตด้วย

2. รัฐมนตรีของรัฐ

ในบรรดา รัฐมนตรีทั้งหลายของรัฐ รัฐมนตรีที่มีอำนาจหน้าที่และบทบาทเด่นชัดในความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ

อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ.1961 ข้อ 41 วรรค 2 กำหนดรับรองบทบาทการเป็นตัวแทนของรัฐ และอำนาจในการแสดงเจตนาในนามของรัฐของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมไว้ด้วย

ศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ ได้เคยให้ความเห็นที่เกี่ยวกับบทบาทของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในการแสดงเจตนาที่ถือว่าเป็นการกระทำของรัฐและมีผลผูกพันรัฐ ในคดี "Groenland oriental" ซึ่งเป็นคดีพิพาทระหว่างเดนมาร์กกับนอร์เวย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของนอร์เวย์ได้เคยประกาศด้วยวาจาว่าการที่เดนมาร์กมีอำนาจอธิปไตยเหนือกรีนแลนด์ตะวันออกไม่เป็นปัญหาสำหรับนอร์เวย์ ศาลประจำยุติธรรมเห็นว่า คำประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนอร์เวย์ กระทำในนามของรัฐบาลนอร์เวย์ต่อผู้แทนทางการทูตของรัฐต่างประเทศ และเป็นการกระทำที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ ดังนี้ จึงผูกพันนอร์เวย์

ในประเทศฝรั่งเศส ในการใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่มาจากสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ศาลปกครองของฝรั่งเศสจะไม่ตีความสนธิสัญญา แต่จะร้องขอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส ให้เป็นผู้ตีความสนธิสัญญาระหว่างประเทศและให้รับรองข้อเท็จจริงในทางกฎหมายด้วย เช่น รับรองข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานหรือทรัพย์สินของรัฐต่างประเทศ รับรองข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับรองรัฐและการรับรองรัฐบาล รับรองข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์สงครามที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เป็นต้น

ในการประชุมระหว่างประเทศทุกวันนี้ นอกจากจะมีการประชุมสุดยอดระหว่างประเทศที่กำหนดให้ประมุขของรัฐหรือหัวหน้าฝ่ายบริหาร (ในระบบปกครองที่ประมุขแห่งรัฐไม่มีอำนาจบริหาร) เป็นผู้เข้าร่วมประชุมด้วยตนเองแล้ว ในบางครั้งก็มีการกำหนดให้เป็นการประชุมระหว่างบรรดา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัฐทั้งหลาย

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐมนตรีต่างประเทศมีบทบาทที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า ประมุขของรัฐหรือหัวหน้าฝ่ายบริหารเลย ในการเดินทางไปต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศจึงได้รับ เอกสิทธิและความคุ้มกันเช่นเดียวกับประมุขแห่งรัฐ หรือหัวหน้าฝ่ายบริหารของรัฐ

อนึ่ง ในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมีปัญหาลับซับซ้อนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาที่สืบเนื่องมาจากเรื่องเศรษฐกิจระหว่างประเทศและความเจริญก้าวหน้าในทางเทคโนโลยี การประชุมระหว่างประเทศเพื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีรัฐมนตรีที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาเป็นผู้เข้าร่วมประชุม เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ ฯลฯ รัฐมนตรีที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงไม่ได้จำกัดเฉพาะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกต่อไป รัฐมนตรีเหล่านี้เมื่อเดินทางไปต่างประเทศจึงมีสถานะเป็นตัวแทนของรัฐที่ได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกันในทางกฎหมายเช่นเดียวกัน

หมวดที่ 2

ผู้แทนทางการทูต

1. เอกสิทธิและความคุ้มกันของผู้แทนทางการทูต

การที่ผู้แทนทางการทูตได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกัน เนื่องจากผู้แทนทางการทูตเป็นผู้แทนของรัฐ ไปปฏิบัติหน้าที่ในดินแดนต่างรัฐ ตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐทุกรัฐมีความเสมอภาคกันไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของศักดิ์ศรี และในเรื่องของอำนาจอธิปไตย การให้สิทธิพิเศษบางประการแก่ผู้แทนทางการทูตเท่ากับเป็นการให้เกียรติและยกย่องความมีศักดิ์ศรีของรัฐผู้ส่งตัวผู้แทนทางการทูต ในทำนองเดียวกัน การไม่ล่วงละเมิดต่อผู้แทนทางการทูตเท่ากับเป็นการเคารพในอำนาจอธิปไตยของรัฐที่ทูตนั้นเป็นตัวแทน

นอกจากนี้ การที่ผู้แทนทางการทูตจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่มีผู้แทนทางการทูตต้องปราศจากความวิตกกังวลใดๆ หรือปราศจากอุปสรรคใดๆ จากการถูกล่วงละเมิด ดังนั้นผู้แทนทางการทูตจึงจำเป็นต้องได้รับการคุ้มกันมิให้ถูกล่วงละเมิดได้

เอกสิทธิและความคุ้มกันนี้แตกต่างกัน

เอกสิทธิหรือสิทธิพิเศษเป็นเรื่องของกฎหมายภายในของรัฐผู้รับแทนทางการทูต กล่าวคือรัฐผู้รับมีอำนาจเต็มที่ในการพิจารณาให้ประโยชน์เป็นพิเศษอย่างใด ๆ นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมายหรือการปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ บางรัฐอาจให้เอกสิทธิมากประการ บางรัฐอาจให้เอกสิทธิน้อยประการ แต่ส่วนใหญ่แล้วรัฐจะให้เอกสิทธิที่คล้ายๆ กัน แก่ผู้แทนทางการทูต เช่น เอกสิทธิในเรื่องรัชฎาการและศุลกากร เป็นต้น

จามิการ์ณ เศวษฐบุตร⁽¹⁾ อธิบายไว้ว่า เอกสิทธิทางการทูตเป็นสิทธิพิเศษของรัฐผู้รับที่ให้แก่ผู้แทนทางการทูตของรัฐผู้ส่งตามทางปกติระหว่างประเทศ อันเป็นประเพณีนิยมโดยอาศัยหลักอัยยาศัยไมตรี และการถ่วงถ่วงปฏิบัติต่อกันเป็นมูลฐานสิทธิพิเศษเช่นว่านี้อาจเป็นการให้ประโยชน์หรือให้ผลปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น การให้สิทธิผู้แทนทางการทูตมิ

---

(1) จามิการ์ณ เศวษฐบุตร, "เอกสิทธิและความคุ้มกันทางทูต" วารสารสารานุกรม 2508, หน้า 138. อ้างไว้ใน ดร.ชุมพร บัณฑิตานนท์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 234.

โบสถ์สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การให้เกียรติในงานพิธี อาทิกการยิงสลุดให้ในเมื่อกองเรือรบของรัฐผู้ส่งเข้าไปในเมืองท่าของรัฐผู้รับ เป็นต้น หรืออาจเป็นการยกเว้นไม่ต้องให้ผู้แทนทางการทูตต้องปฏิบัติตามในฐานะของคนต่างด้าวในรัฐผู้รับ การยกเว้นภาษีอากรให้แก่ผู้แทนทางทูต เป็นต้น

ส่วนความคุ้มกันเป็นเรื่องที่อาศัยอำนาจโดยตรงของกฎหมายระหว่างประเทศ เนื่องจากรัฐผู้รับผู้แทนทางการทูตมีพันธกรณีระหว่างประเทศที่จะไม่ละเมิดอธิปไตยของรัฐอื่น ตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ การละเมิดต่อผู้แทนทางการทูต ถือว่าเป็นการละเมิดอธิปไตยของรัฐผู้ส่งผู้แทนทางการทูต ดังนั้น ความคุ้มกัน เป็นสิทธิของผู้ได้รับ หรือเกิดขึ้นทางด้านของผู้ได้รับ ผู้ให้จำเป็นต้องให้ความคุ้มกันแก่ผู้ได้รับ เพราะผู้ได้รับมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มกันนั้นอยู่ในตัวของตัวเอง ผู้ให้จะไม่ให้ไม่ได้ ความคุ้มกันเป็นการยกเว้นให้ผู้ได้รับปลอดภัยหรือหลุดพ้นจากอำนาจหรือภาวะ หรือภัยอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความคุ้มกันจากการถูกจับกุมคุมขัง ความคุ้มกันจากอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หรือการถูกบังคับคดี เป็นต้น

มีข้อสังเกตว่า ความคุ้มกันเป็นสิทธิของรัฐผู้ส่ง ไม่ใช่ของผู้แทนทางทูตของรัฐผู้ส่ง การสละความคุ้มกันจึงให้รัฐผู้ส่งเป็นผู้สละ ผู้แทนทางการทูตจะเป็นผู้เสียสละเองหาได้ไม่^(๑)

ตามที่กล่าวมาข้างต้นว่า เอกสิทธิและความคุ้มกันทางการทูตมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแตกต่างกันในเรื่องรากฐานทางกฎหมายนั้น ผู้เขียนตำรากฎหมายระหว่างประเทศบางท่าน เช่น Verdross เห็นว่าเอกสิทธิและความคุ้มกันทางการทูตไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด กล่าวคือทั้งเอกสิทธิและความคุ้มกันทางการทูตมีความหมายที่เหมือนกันเนื่องจากต่างก็อาศัยอำนาจโดยเฉพาะทางกฎหมายระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 (ข้อ 34. และข้อ 36) มีข้อกำหนดที่เป็นการประนีประนอม ความเห็นของนักกฎหมายทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ อนุสัญญากำหนดว่า เอกสิทธิและความคุ้มกันทางการทูตมีลักษณะที่แตกต่างกันก็จริง แต่อนุสัญญากำหนดว่า

---

(๑) จามิกรณั ศรีษษฐบุตร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

เอกสิทธินี้ไม่มีรากฐานทางกฎหมาย ทั้งกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของรัฐ กล่าวคือ เอกสิทธิบางประเภทนั้นอาศัยอำนาจของกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น การที่ผู้แทนทางการทูตได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ แต่เอกสิทธิบางประเภทนั้นเป็นเรื่องกฎหมายภายใน เป็นเรื่องของอัยาศัยไมตรีของรัฐผู้รับผู้แทนทางการทูต เช่น การได้รับการยกเว้นในเรื่องภาษีศุลกากร

ส่วนความคุ้มกันนั้นอาศัยอำนาจทางกฎหมายทั้งหมดจากกฎหมายระหว่างประเทศ

2. ทฤษฎีในเรื่องเอกสิทธิและความคุ้มกันทางการทูต

แนวความคิดที่ฐานที่แสดงถึงเหตุผลของการที่ผู้แทนทางการทูตจำเป็นหรือสมควรได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกันในทางการทูต มีอยู่ด้วยกัน 3 ทฤษฎีคือ

- ทฤษฎีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต
- ทฤษฎีลักษณะตัวแทนของผู้แทนทางการทูต
- ทฤษฎีความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่

2.1 ทฤษฎีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

สาระสำคัญของทฤษฎีนี้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนทางการทูต ณ ดินแดนต่างรัฐนั้นเมื่อเสมือนว่า ผู้แทนทางการทูตปฏิบัติหน้าที่อยู่ในดินแดนของรัฐตน ดังนั้น ผู้แทนทางการทูตจึงไม่อยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐที่ตนไปปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ สถานทูตและที่พักอาศัยของผู้แทนทางการทูตถือว่าเป็นดินแดนของรัฐผู้ส่ง

ทฤษฎีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตถูกโต้แย้งตลอดมาในแง่ที่เหตุผลซึ่งสนับสนุนข้ออ้างของทฤษฎีดังกล่าวนี้ อาศัยข้อสมมติฐานเป็นสำคัญทำให้ไม่อาจหาข้อยุติที่แน่นอนในทางกฎหมายได้ เช่น ถ้ายึดถือทฤษฎีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแล้ว ผู้แทนทางการทูตจะส่งผู้กระทำความผิด ในคดีอาญาที่หลบหนีเข้ามาอยู่ในสถานทูตให้กับรัฐผู้รับก็ต่อเมื่อรัฐผู้รับดำเนินกระบวนการวินิจฉัยผู้ร้ายข้ามแดนแล้ว ซึ่งตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศที่บังคับใช้อยู่ไม่ได้เป็นเช่นนั้น เนื่องจากผู้แทนทางการทูตมีพันธกรณีที่ต้องส่งคนร้ายให้กับรัฐผู้รับโดยไม่จำเป็นต้องดำเนินกระบวนการวินิจฉัยผู้ร้ายข้ามแดน

2.2 ทฤษฎีลักษณะตัวแทนของผู้แทนทางการเมือง

กล่าวคือ ผู้แทนทางการเมืองนี้จะมีลักษณะที่เป็นตัวแทนของรัฐผู้ส่งและประมุขของรัฐผู้ส่ง การที่รัฐผู้รับเคารพในเกียรติยศและศักดิ์ศรีตลอดจนไม่ปฏิบัติภารกิจใดที่เป็นการล่วงละเมิดผู้แทนทางการเมือง ย่อมเปรียบเสมือนว่ารัฐผู้รับได้แสดงออกซึ่งการเคารพในเกียรติศักดิ์ศรี และอำนาจอธิปไตยของรัฐผู้ส่งซึ่งรัฐผู้รับมีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จะต้องปฏิบัติเช่นนี้

ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดในสมัยที่รัฐต่างๆ มีการปกครองแบบกษัตริย์สภานิติราชาธิปไตย และถือว่าทูตเป็นตัวแทนของกษัตริย์ รัฐผู้รับจึงจำเป็นต้องยกย่องให้เกียรติทูต เพราะการดูถูกเหยียดหยามหรือละเมิดต่อทูตเท่ากับเป็นการดูถูกเหยียดหยามหรือละเมิดกษัตริย์ ในปัจจุบันนี้ทฤษฎีนี้ไม่สู้จะเป็นที่นิยมเนื่องจากแทบจะไม่มีรัฐใดที่ปกครองแบบกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกแล้ว นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ไม่สามารถให้เหตุผลได้ชัดเจนว่าเหตุใดบุคคลในคณะทูตตลอดจนบุคคลในครอบครัวจึงควรได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกันทางการเมืองทูตเช่นเดียวกับผู้แทนทางการเมืองด้วย

2.3 ทฤษฎีความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่

ทฤษฎีนี้ถือว่า เอกสิทธิและความคุ้มกันทางการเมืองมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดในเรื่องความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนทางการเมือง กล่าวคือ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้แทนทางการเมืองจำเป็นต้องมีความเป็นอิสระไม่ต้องหวงเกรงต่อการถูกล่วงละเมิดที่จะเกิดกับตัวเอง หรือกับบุคคลในครอบครัว ดังนั้น ผู้แทนทางการเมืองจึงต้องได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกันทางการเมือง

มีข้อสังเกตว่า อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 มีการนำทฤษฎีลักษณะตัวแทนของผู้แทนทางการเมืองและทฤษฎีความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่มาผสมผสานกันไว้ในอารัมภบทของอนุสัญญา ดังนี้

"ความมุ่งหมายของเอกสิทธิและความคุ้มกันตามที่กล่าวมานี้ มิใช่เพื่อจะให้เป็นคุณประโยชน์แก่ตัวบุคคล แต่เพื่อที่จะประกันการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพของคณะผู้แทนทางการเมืองในฐานะเป็นผู้แทนของรัฐ"

ในปัจจุบันนี้ ทฤษฎีความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เนื่องจากทฤษฎีนี้สามารถอธิบายถึง การที่ผู้แทนทางการทูตจำเป็นต้องได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันในทางการทูตได้อย่างมีเหตุผล

3. ขอบเขตของเอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต

เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูตอาจจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ

- การล่องละเมิดมิได้
- การคุ้มกันในทางศาล
- การยกเว้นในเรื่องภาษีอากร
- สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารคมนาคม

3.1 การล่องละเมิดมิได้

จำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ การล่องละเมิดมิได้ในตัวบุคคล และการล่องละเมิดมิได้ในสถานที่

3.1.1 การล่องละเมิดมิได้ในตัวบุคคล อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 ข้อ 29. กำหนดห้ามการละเมิดในตัวบุคคลของผู้แทนทางการทูตไว้เด็ดขาด จะจับกุมหรือกักขังในรูปใดๆ ต่อตัวแทนทางการทูตไม่ได้ รัฐผู้รับต้องปฏิบัติต่อตัวแทนทางการทูตด้วยความเคารพตามสมควร และต้องดำเนินการที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการประทุษร้ายใดๆ ต่อตัวบุคคล

การล่องละเมิดมิได้ในตัวบุคคลของผู้แทนทางการทูตนี้ครอบคลุมถึงการกระทำทุกประการไม่จำกัดเฉพาะ แต่ขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทนทางการทูตเท่านั้น และการล่องละเมิดมิได้นี้ยังรวมถึงบุคคลในครัวเรือนของผู้แทนทางการทูตด้วย

3.1.2 การล่องละเมิดมิได้ในสถานที่ของผู้แทนทางการทูต อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 ข้อ 22. กำหนดห้ามการละเมิดสถานที่ของคณะผู้แทนทางการทูตไว้ด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับไม่อาจเข้าไปในสถานที่ของผู้แทนทางการทูตได้ เว้นแต่ได้รับความ

ยินยอมของหัวหน้าคณะผู้แทน

ข้อกำหนดห้ามการละเมิดนั้น รวมถึงที่อยู่ส่วนตัวของผู้แทนทางการทูตด้วย (ข้อ 30)

มีข้อสังเกตว่า ข้อกำหนดห้ามการล่วงละเมิดสถานที่และที่อยู่ส่วนตัวของผู้แทนทางการทูตนี้ นอกจากรัฐผู้รับจะมีพันธกรณีระหว่างประเทศที่จะงดเว้นไม่ล่วงละเมิดแล้ว รัฐผู้รับยังมีพันธกรณีระหว่างประเทศที่จะต้องปฏิบัติการใดๆ เพื่อป้องกันอันตรายใดๆ อันเกิดจากการกระทำของฝูงชน เช่น กรณีประชาชนชาวอิหร่านบุกทำลายสถานทูตและจับกุมตัวเจ้าหน้าที่ของสถานทูตและสถานกงสุลสหรัฐอเมริกา

อนึ่ง สถานที่ของคณะผู้แทน เครื่องตกแต่งและทรัพย์สินอื่นๆ ของคณะผู้แทนในสถานที่นั้นและยานพาหนะในการขนส่งของคณะผู้แทน ยังได้รับการคุ้มครองจากการค้น การเรียกเกณฑ์ การอายัด หรือการบังคับคดีอีกด้วย

หลักเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการล่วงละเมิดมิได้ในสถานที่ของผู้แทนทางการทูตนี้ มีประเด็นที่ได้แย้งกันในหมู่นักกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องที่ผู้แทนทางการทูตยอมให้ผู้ที่ถูกกล่าวหากระทำผิดในทางการเมืองเข้าไปลี้ภัยในสถานทูต

ถึงแม้ว่าจะมีข้อตกลงระหว่างรัฐของกลุ่มประเทศอเมริกาใต้หลายครั้งที่มีแนวโน้มสนับสนุนให้มีการลี้ภัยการเมืองในสถานทูตได้ เช่น อนุสัญญากรุงมอนเตวิเดโอ ค.ศ. 1889 อนุสัญญากรุงฮาวานา ค.ศ. 1928 เป็นต้น แต่ข้อตกลงระหว่างรัฐดังกล่าวจำกัดวงแคบเฉพาะรัฐในกลุ่มประเทศอเมริกาใต้เท่านั้น รัฐส่วนมากในสังคมระหว่างรัฐยังไม่ได้แสดงออกโดยชัดแจ้งยอมรับการลี้ภัยการเมืองในสถานทูตว่า เป็นหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศ ด้วยเหตุผลดังกล่าวอนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 จึงไม่มีข้อกำหนดวางเป็นหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวไว้แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม มีนักกฎหมายระหว่างประเทศบางท่านเห็นว่า มีหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่ยอมรับในเรื่องลี้ภัยลี้ภัยในสถานทูต สิทธินี้ตกอยู่ในดุลยพินิจของรัฐเจ้าของสถานทูตที่จะให้หรือปฏิเสธคำขอลี้ภัยนี้มิขึ้นกับด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรมที่ถือว่า ควรจะให้ความปกป้องแก่บุคคลที่กระทำผิดทางการเมือง และกำลังตกอยู่ภายใต้ภัยอันตรายอย่างใกล้ชิด เมื่อรัฐเจ้าของสถานทูตได้ให้ลี้ภัยลี้ภัยแก่บุคคลใดแล้ว เจ้าหน้าที่ในรัฐผู้รับก็ไม่สามารถบุกรุกเข้าไปในสถานทูตเพื่อทำการจับกุมได้ เพราะสถานทูตได้รับความคุ้มครองและจะละเมิดมิได้

3.2 การคุ้มครองในทางศาล

อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 ข้อ 31 กำหนดให้ผู้แทนทางการทูตได้รับความคุ้มครองจากอำนาจศาลทางอาญาของรัฐผู้รับ ความคุ้มครองจากอำนาจศาลในคดีอาญานี้เป็นความคุ้มครองเด็ดขาด กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการที่ได้กระทำตามหน้าที่หรือในทางส่วนตัว ผู้แทนทางการทูตได้รับความคุ้มครองเหมือนกัน ส่วนความคุ้มครองในทางศาลในคดีแพ่งและคดีปกครอง อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 กำหนดให้ความคุ้มครองไว้ด้วย (ข้อ 31) แต่ไม่ได้กำหนดให้ความคุ้มครองในคดีแพ่งและคดีปกครองไว้เด็ดขาดเหมือนคดีอาญา กล่าวคือมีข้อยกเว้น 3 ประการ

3.2.1 การดำเนินคดีกรรมสิทธิหรือสิทธิครอบครองเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ส่วนตัว ที่ตั้งอยู่ในอาณาเขตของรัฐผู้รับ นอกจากตัวแทนทางการทูตครอบครองไว้ในนามของรัฐผู้ส่ง เพื่อความมุ่งประสงค์ของคณะผู้แทน

3.2.2 การดำเนินคดีเกี่ยวกับการสืบทอดมรดก ซึ่งเกี่ยวพันถึงตัวแทนทางการทูต ในฐานะผู้จัดการมรดกโดยพันธุกรรม ผู้จัดการมรดกโดยศาลตั้งทายาท หรือผู้รับมรดก ในฐานะ เอกชนและมีใช้ในนามของรัฐผู้ส่ง

3.2.3 การดำเนินคดีเกี่ยวกับกิจกรรมโดยทางวิชาชีพหรือพาณิชย์ ซึ่งตัวแทนทางการทูตได้กระทำ ในรัฐผู้รับ นอกเหนือจากภาระหน้าที่ทางการของตน

อนึ่ง ผู้แทนทางการทูตถูกอ้างเป็นพยานในศาลมิได้อาจจะขอได้เพียงคำให้การเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ความคุ้มครองทางศาลนี้ครอบคลุมถึงบุคคลในครอบครัวของผู้แทนทางการทูตด้วย เว้นแต่บุคคลในครอบครัวของผู้แทนนั้นเป็นคนชาติของรัฐผู้รับ

สำหรับบุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการและฝ่ายวิชาการของคณะผู้แทนรวมทั้งบุคคลในครอบครัว ถ้ามิใช่เป็นคนชาติของรัฐผู้รับ หรือมีถิ่นที่อยู่ถาวรในรัฐผู้รับ ได้รับความคุ้มครองทางศาลทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีแพ่งบุคคลดังกล่าวข้างต้น จะได้รับความคุ้มครองเฉพาะการกระทำที่อยู่ในขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น

ส่วนบุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการของคณะผู้แทน ซึ่งมีใช้คนชาติ
ของรัฐผู้รับ หรือมีถิ่นที่อยู่ถาวรในรัฐผู้รับ ได้รับความคุ้มครองทางศาลทั้งในคดีอาญาและคดีแพ่ง เฉพาะ
การกระทำที่อยู่ในขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น

คนรับใช้ส่วนตัวของบุคคลในคณะผู้แทนถ้ามิใช่คนชาติของรัฐผู้รับ หรือ
มีถิ่นที่อยู่ประจำในรัฐผู้รับ จะได้รับความคุ้มครองในทางศาล เฉพาะเท่าที่รัฐผู้รับยอมให้เท่านั้น

3.3 เอกสิทธิในเรื่องภาษีอากร จำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ เอกสิทธิในเรื่อง
รัชฎากร และเอกสิทธิในเรื่องภาษีศุลกากร

3.3.1 เอกสิทธิในเรื่องรัชฎากร หรือเอกสิทธิเกี่ยวกับภาษีเงินได้ ในส่วน
ที่เกี่ยวกับสถานที่ของคณะผู้แทนไม่ว่าจะได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือได้เช่าสถานที่นั้นมา รัฐ
ผู้ส่งและหัวหน้าคณะผู้แทนได้รับยกเว้นจากการเรียกเก็บภาษีทั้งหมดของรัฐ ภาษีท้องถิ่น หรือ
ภาษีเทศบาล (อนุสัญญา ข้อ 23) เช่น ภาษีเกี่ยวกับการซื้อขาย การเช่าภาษีบำรุงท้องที่
 ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ดินที่เป็นทรัพย์สินส่วนตัวของหัวหน้าคณะผู้แทนแล้ว จะไม่ได้
รับการยกเว้นภาษี

ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษีเงินได้ อนุสัญญาข้อ 34 ผู้แทนทางการทูตได้
รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ แต่เอกสิทธิของผู้แทนทางการทูตในเรื่องภาษีเงินได้นี้
มีข้อยกเว้นหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษีทางอ้อมคือ ภาษีที่บวกรวมอยู่ในสินค้าและ
บริการ นอกจากภาษีทางอ้อมซึ่งผู้แทนทางการทูตไม่ได้รับยกเว้นภาษีแล้ว ยังมีภาษีเงินได้อื่น
ที่ไม่ได้รับการยกเว้น อาทิ

- ค่าคิดค้นและภาษีจากอสังหาริมทรัพย์ส่วนตัวซึ่งตั้งอยู่ในอาณาเขต
ของรัฐผู้รับ นอกจากตัวแทนทางการทูตครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นไว้ใต้อาณัติของรัฐผู้ส่ง เพื่อ
ความมุ่งประสงค์ของคณะผู้แทน

- ค่าคิดค้นและภาษีจากเงินได้ส่วนตัว ซึ่งมีแหล่งกำเนิดในรัฐผู้รับ
และภาษีเก็บจากเงินทอนซึ่งได้ลงทุนในการประกอบกิจการพาณิชย์ในรัฐผู้รับ ฯลฯ

3.3.2 เอกสิทธิในเรื่องภาษีศุลกากร อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961
ข้อ 36. กำหนดให้ผู้แทนทางการทูตได้รับเอกสิทธิไม่ต้องเสียภาษีศุลกากร สำหรับสิ่งที่ใช้ใน

ทางการของคณะผู้แทน และสิ่งของสำหรับส่วนบุคคลของตัวแทนทางการทูต หรือคนในครอบครัวของตัวแทนทางการทูต

นอกจากนี้แล้วหีบห่อส่วนบุคคลของตัวแทนทางการทูตยังได้รับการยกเว้นในการตรวจตรา นอกจากนี้มีมูลเหตุอันร้ายแรงที่ทำให้สันนิษฐานได้ว่า หีบห่อส่วนตัวนั้นบรรจุสิ่งของซึ่งไม่ได้อยู่ในข่ายแห่งการยกเว้น หรือสิ่งของซึ่งการนำเข้าหรือส่งออกต้องห้ามตามกฎหมายหรือถูกควบคุมตามข้อบังคับว่าด้วยการกักตวงโรคของรัฐผู้รับ การตรวจตราเช่นว่านี้ให้กระทำต่อหน้าตัวแทนทางการทูต หรือต่อหน้าผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจของตัวแทนทางการทูตเท่านั้น

มีข้อสังเกตว่าแต่เดิมนั้นเอกสิทธิในเรื่องภาษีศุลกากรของผู้แทนทางการทูตเป็นเรื่องอัยาศัยไมตรีที่มีต่อกันระหว่างรัฐผู้รับและรัฐผู้ส่ง ซึ่งรัฐผู้รับจะยกเลิกการยกเว้นภาษีดังกล่าวเสียเมื่อไหร่ก็ได้ แต่เมื่อสนธิสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 กำหนดไว้เช่นนั้น ก็ต้องถือว่าเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศซึ่งรัฐผู้รับต้องปฏิบัติตาม

สำหรับเอกสิทธิในเรื่องภาษีอากรนั้นสนธิสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 กำหนดให้คนในครอบครัวของตัวแทนทางการทูต ที่ไม่ใช่คนชาติของรัฐผู้รับได้รับเอกสิทธิด้วย

3.4 เสรีภาพในการสื่อสารคมนาคม

เป็นเสรีภาพในการสื่อสารคมนาคมของผู้แทนทางการทูต ที่มีมาจากจารีตประเพณีระหว่างประเทศ สนธิสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 บัญญัติรับรองไว้ในข้อ 27 โดยกำหนดให้รัฐผู้รับมีพันธกรณีที่จะต้องเปิดโอกาสและป้องกันให้ผู้แทนทางการทูตมีการสื่อสารคมนาคมอย่างอิสระเสรี ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารคมนาคมเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งของการปฏิบัติหน้าที่

เสรีภาพในการสื่อสารคมนาคมที่สำคัญของผู้แทนทางการทูต คือ ความคุ้มกันเกี่ยวกับ ถุงทางการทูต (La Valise Diplomatique) สนธิสัญญา กำหนดว่า ถุงทางการทูตจะไม่ถูกเปิดหรือถูกเฝ้ายวงได้

ข้อกำหนดของสนธิสัญญาดังกล่าวเป็นการรับรองหลักการที่ว่าด้วยความลับและการล่วงละเมิดมิได้ของการสื่อสารคมนาคมในหน้าที่ของคณะผู้แทนทางการทูต อย่างไรก็ตาม ถุงทางการทูต ที่จะได้รับความคุ้มกันจะต้องมีเครื่องหมายภายนอกที่เห็นได้ แสดงลักษณะของการทูต และอาจบรรจุไว้แต่เอกสารหรือสิ่งของทางการทูต ซึ่งได้เจตนาเพื่อใช้ใน

ราชการเท่านั้น

นอกจากกฎหมายการทูต แล้ว หนังสือโต้ตอบทางการ ของคณะผู้แทนก็ได้รับความคุ้มครองมิให้มีการล่วงละเมิด (หนังสือโต้ตอบทางการ หมายถึง หนังสือโต้ตอบทั้งหลายที่เกี่ยวกับคณะผู้แทนและภาระหน้าที่ของคณะผู้แทน)

เพื่อเป็นหลักประกันการรักษาความลับของกฎหมายการทูตและหนังสือโต้ตอบทางการ อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 มีข้อกำหนดที่เป็นพันธกรณีแก่รัฐผู้ส่งกล่าวคือ ผู้ถือสารทูตซึ่งมีเอกสารทางการแสดงสถานภาพของตน และจำนวนหีบห่อซึ่งรวมเป็นกฎหมายการทูตนั้น ให้ได้รับความคุ้มครองจากรัฐผู้รับในการปฏิบัติหน้าที่ของตน กล่าวคือ ผู้ถือสารทูตจะได้รับความคุ้มครองที่จะไม่ถูกล่วงละเมิดส่วนบุคคล และต้องไม่ถูกจับกุมหรือกักขังในรูปใด

สำหรับการสื่อสารคมนาคมที่สำคัญในปัจจุบัน คือการสื่อสารคมนาคมทางเครื่องส่งวิทยุนั้น อนุสัญญากำหนดว่า คณะผู้แทนอาจติดตั้งและใช้เครื่องส่งวิทยุได้ด้วยความยินยอมของรัฐผู้รับเท่านั้น

4. การเริ่มต้นและสิ้นสุดของเอกสิทธิและความคุ้มกันทางการทูต

4.1 การเริ่มต้น

ผู้แทนทางการทูตมีสิทธิที่จะได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกันเริ่มตั้งแต่ขณะที่บุคคลนั้นเข้ามาในอาณาเขตของรัฐผู้รับ ในการเดินทางไปรับตำแหน่งของตน หรือถ้าอยู่ในอาณาเขตของรัฐรับแล้ว ตั้งแต่ขณะที่ได้บอกกล่าวการแต่งตั้งของตนต่อกระทรวงต่างประเทศ หรือกระทรวงอื่นเช่นที่อาจจะตกลงกัน (อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 ข้อ 39)

4.2 การสิ้นสุด

ผู้แทนทางการทูตหมดสิทธิจะได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกันนับตั้งแต่ตำแหน่งหน้าที่สิ้นสุดลง ซึ่งอาจเนื่องมาจากกรณีหนึ่งกรณีใดดังต่อไปนี้

(1) ลาออก และรัฐผู้ส่งอนุมัติการลาออกแล้ว

(2) กรณีผู้แทนทางการทูตเป็นผู้แทนทางการทูตเฉพาะกิจ เมื่อปฏิบัติหน้าที่

เสร็จสิ้นแล้ว

(3) เมื่อผู้แทนทางการทูตถูกเรียกตัวกลับ การเรียกตัวกลับอาจเกิดจากกรณี
ที่รัฐผู้ส่งและรัฐผู้รับพิพาทกัน และมีการตัดความสัมพันธ์ทางการทูต หรือรัฐผู้รับร้องขอเนื่องจาก
ผู้แทนทางการทูตประพฤติตนไม่สมควร

(4) เมื่อระยะเวลาของการดำรงตำแหน่งตามที่กำหนดไว้ในสาส์นตราตั้ง
สิ้นสุดลง

(5) เมื่อเกิดสงครามระหว่างรัฐผู้ส่งและรัฐผู้รับ

(6) เมื่อรัฐผู้ส่งปลดผู้แทนทางการทูตนั้นออกจากตำแหน่ง

(7) เมื่อรัฐผู้รับหรือรัฐผู้ส่งหมดสภาพของการเป็นรัฐ เช่นมีการรวมตัวเข้า
กับรัฐอื่น

เมื่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้แทนทางการทูตสิ้นสุดลงด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดข้างต้น
เอกสิทธิ์และความคุ้มกันต่างๆ ของผู้แทนทางการทูตจะสิ้นสุดลงขณะที่บุคคลนั้นออกไปจากประ-
เทศผู้รับ หรือเมื่อสิ้นกำหนดเวลาอันสมควรที่จะออกไปจากประเทศผู้รับได้แล้ว (อนุสัญญากรุง
เวียนนา ค.ศ. 1961 ข้อ 39.) อนึ่ง อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 ยังกำหนดด้วยว่า
ในกรณีที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างรัฐผู้ส่งกับรัฐผู้รับนั้นสิ้นสุดลงไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ แม้
เป็นกรณีที่มีการขัดกันด้วยกำลังอาวุธก็ตาม รัฐผู้รับต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้ได้รับเอกสิทธิ์
และความคุ้มกันทั้งหลาย ออกจากรัฐผู้รับโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งยังต้องเคารพและ
คุ้มครองสถานที่ ทรัพย์สิน และบรรณาการของคณะผู้แทนด้วย โดยรัฐผู้ส่งมอบให้รัฐที่สาม ซึ่งรัฐ
ผู้รับยอมรับช่วยเหลือสถานที่และสิ่งดังกล่าวให้ก็ได้

หมวดที่ 3

กงสุล

กงสุลเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในต่างประเทศที่มีใช้ผู้แทนทางการทูต เพื่อช่วยเหลือดูแล
รักษาผลประโยชน์ของชนชาติของรัฐที่ส่งตนมา

เดิมนั้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในเรื่องที่เกี่ยวกับกงสุลมีที่มาจากข้อตกลงสองฝ่ายระหว่างรัฐที่ส่งกงสุลและรัฐที่รับกงสุล ต่อมาคณะกรรมการมาธิการกฎหมายระหว่างประเทศ จึงได้จัดทำอนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1963 ว่าด้วยกงสุล ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในเรื่องที่เกี่ยวกับกงสุลจึงเป็นไปตามข้อกำหนดในอนุสัญญาดังกล่าว

1. ประเภทของกงสุล

กงสุลมี 2 ประเภท คือ กงสุลาธิบดี (Darcer Cousular Officers) และ กงสุลกิตติมศักดิ์ (Honory Consular Officers)

1.1 กงสุลาธิบดี คือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐมีสัญชาติของรัฐที่ส่งตนมา และปฏิบัติหน้าที่กงสุลโดยมิได้มีอาชีพอื่นใดนอกจากการเป็นกงสุล (อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1963 กำหนดว่า กงสุลาธิบดีจะต้องไม่ประกอบกิจกรรมทางวิชาชีพ หรือทางพาณิชย์ในรัฐผู้รับเพื่อผลกำไรส่วนบุคคล)

1.2 กงสุลกิตติมศักดิ์ มักจะเป็นบุคคลที่มีสัญชาติของรัฐผู้รับ ซึ่งตามปกติมีธุรกิจการงานของตนอยู่แล้ว และได้รับการแต่งตั้งจากรัฐอื่นให้ช่วยดูแลรักษาผลประโยชน์ให้โดยไม่มีค่าจ้างตอบแทนแต่อย่างใด

2. ชั้นของกงสุล

อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1963 ข้อ 9. กำหนดชั้นของกงสุลไว้ดังนี้

2.1 กงสุลใหญ่ (Consulate General)

2.2 กงสุล (consulate)

2.3 รองกงสุล (Vice Consulate)

2.4 ตัวแทนกงสุล (Consular Agency)

3. บทนำของกงสุล

อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1963 ข้อ 5. กำหนดหน้าที่ของกงสุลไว้โดยสรุป ดังนี้

(1) กงสุลมีหน้าที่คุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐผู้ส่ง และคนชาติของรัฐผู้ส่ง ทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล โดย

(ก) ออกรายการตรวจลงตราหนังสือเดินทาง

(ข) ทำหน้าที่นิติกร และเป็นนายทะเบียนราษฎร

(ค) พิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของผู้เยาว์ และคนไร้ความสามารถและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของคนชาติของรัฐผู้ส่ง

(ง) เป็นตัวแทนคนชาติของรัฐผู้ส่ง ในองค์กรตุลาการ หรือในศาลชั้น หรือต่อเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐผู้รับ และส่งเอกสารทางศาล หรือเอกสารที่มีใช้ทางศาล หรือปฏิบัติตามหนังสือของรัฐผู้ส่งที่ขอให้สืบประเด็น หรือคณาจารย์มอบหมายให้สืบพยาน ให้แก่ศาลของรัฐผู้ส่งตามข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีต่อกัน

(2) สืบเสาะด้วยวิธีการอันชอบด้วยกฎหมายถึงภาวะทางเศรษฐกิจพาณิชย์ วัฒนธรรมและวิทยการของ รัฐผู้รับ และแจ้งผลต่อ รัฐบาลของรัฐผู้ส่ง และให้ข้อเสนอแนะแก่บุคคลที่สนใจ

(3) เพื่อพัฒนาการพัฒนากว้างสัมพันธ์ทางพาณิชย์ เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและโยธาการระหว่างรัฐผู้ส่งกับรัฐผู้รับ

(4) คุ้มครองดูแลและตรวจตราตามกฎหมายของรัฐผู้ส่งเกี่ยวกับเรือสัญชาติของรัฐผู้ส่ง และอากาศยานที่จดทะเบียนในรัฐผู้ส่ง กับให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่เรือและอากาศยานเหล่านั้น และลูกเรือด้วย นอกจากนี้ในบางสภจะถือตรวจประทับตราเอกสารของเรือ และดำเนินการสืบสวนอุบัติเหตุใดๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเดินทาง ทำการชำระข้อพิพาทกษนิตระหว่างนายเรือ เจ้าพนักงาน และกะลาสี ที่จำเป็นต้องเป็นไปภายในขอบเขตที่กฎหมายของรัฐผู้ส่งอนุวัติ และไม่ให้เป็นภาระเสื่อมเสียแก่เจ้าของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับ

(5) ปฏิบัติภาระหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐผู้ส่ง และที่มิได้ต้องห้ามโดยกฎหมายของรัฐผู้รับ หรือซึ่งมิขัดต่ออยู่ในความตกลงระหว่างรัฐผู้ส่งกับรัฐผู้รับ

4. เอกสิทธิและความคุ้มกันของกงสุล

เจ้าหน้าที่กงสุลไม่ใช่ผู้แทนทางการทูตของรัฐ ดังนั้นจึงไม่อาจอุบโภคเอกสิทธิและความคุ้มกันอย่างเช่นผู้แทนทางการทูต แต่เนื่องจากเจ้าหน้าที่กงสุลเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ส่งไปปฏิบัติหน้าที่ให้กับรัฐในดินแดนต่างประเทศ เจ้าหน้าที่กงสุลจึงควรได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกันในฐานะที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กงสุลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป ถึงแม้จะไม่มีสถานภาพเป็นผู้แทนทางการทูต แต่เจ้าหน้าที่กงสุลมีเอกสิทธิและความคุ้มกันบางประการ เอกสิทธิและความคุ้มกันของเจ้าหน้าที่กงสุลเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างรัฐผู้ส่งกงสุลและรัฐผู้รับกงสุล และตามอนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1963

ตามอนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1963 กำหนดเอกสิทธิและความคุ้มกันของเจ้าหน้าที่กงสุลไว้โดยสรุป ดังนี้

4.1 การล่วงละเมิดมิได้ในตัวบุคคล

รัฐผู้รับจะกักขังหรือจับกุมในระหว่างพิจารณาคดีพนักงานกงสุลไม่ได้ เว้นแต่เป็นอาชญากรรมร้ายแรง และตามคำวินิจฉัยของศาล (อนุสัญญา ข้อ 41)

มีข้อสังเกตว่า หลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยการละเมิดมิได้ต่อร่างกายของผู้แทนทางการทูตมีลักษณะเด็ดขาด กล่าวคือ จะมีการจับกุม คุมขังผู้แทนทางการทูตไม่ได้ไม่ว่ากรณีใด ส่วนบางสกุลกิตติมศักดิ์ไม่ได้รับความคุ้มกันการถูกละเมิดแต่อย่างใด

4.2 ความคุ้มกันในทางศาล

พนักงานกงสุลจะไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจการพิพากษาของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ได้กระทำไปในการปฏิบัติหน้าที่ทางกงสุล เว้นแต่

4.2.1 การดำเนินคดีทางแพ่งที่เกิดจากสัญญาซึ่งพนักงานกงสุลกระทำขึ้นนอกเหนือจากฐานะตัวแทนของรัฐผู้ส่ง

4.2.2 การดำเนินคดีทางแพ่ง สำหรับความเสียหายที่เกิดจากอุบัติเหตุในรัฐผู้รับ อันเนื่องมาจากรถ เรือ หรืออากาศยาน (อนุสัญญา ข้อ 43)

กงสุลกิตติมศักดิ์ได้รับความคุ้มครองทางศาลตามที่กล่าวมาข้างต้นด้วย

(อนุสัญญา ข้อ 58)

4.3 การล่องละเมิดมิได้ในสถานกงสุล

เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับจะเข้าไปในสถานกงสุลไม่ได้ เว้นแต่ได้รับความยินยอมของหัวหน้าสถานกงสุล

รัฐผู้รับต้องดำเนินการตามความเหมาะสมเพื่อคุ้มครองป้องกันมิให้มีการบุกรุกหรือทำความเสียหายแต่อย่างใดต่อสถานกงสุล (อนุสัญญา ข้อ 31)

สำหรับสถานกงสุลที่มีหัวหน้าเป็นกงสุลกิตติมศักดิ์ ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองเท่ากับสถานกงสุลที่มีหัวหน้าเป็นกงสุลอาชีพ กล่าวคือ รัฐผู้รับเพียงดำเนินการคุ้มครองป้องกันมิให้มีการบุกรุกหรือทำความเสียหายอย่างใดต่อความสงบสุข หรือการทำให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของสถานกงสุล (อนุสัญญา ข้อ 59)

นอกจากนี้แล้ว บรรณสารและเอกสารทางกงสุลจะถูกละเมิดมิได้ไม่ว่ากรณีใดเวลาใดและอยู่ ณ ที่ใด (อนุสัญญา ข้อ 33)

4.4 เสรีภาพเกี่ยวกับภาษีอากรและภาษีศุลกากร

(1) สถานกงสุลและที่อยู่ของหัวหน้าสถานกงสุลอาชีพ ซึ่งรัฐผู้ส่งเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้เช่า ได้รับยกเว้นจากค่าตีพิมพ์และภาษีทั้งหลาย

สำหรับสถานกงสุลกิตติมศักดิ์จะได้รับการยกเว้นภาษีก่อนเมื่อรัฐผู้ส่งเป็นเจ้าของหรือผู้เช่าโดยตรง ส่วนที่อยู่ของหัวหน้าสถานกงสุลกิตติมศักดิ์ไม่ได้รับการยกเว้นภาษี

(2) กงสุลและพนักงานกงสุล ตลอดจนบุคคลในครอบครัวจะได้รับการยกเว้นภาษีทั้งหลาย เว้นแต่ภาษีทางอ้อม

(3) สิ่งของสำหรับการใช้ในทางการของสถานกงสุล และสำหรับการใช้ในส่วนบุคคลของพนักงานกงสุลหรือของบุคคลในครอบครัว จะได้รับการยกเว้นภาษีศุลกากร